
ESTUDIS

Joaquim Aguilar i Vallès va localitzar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, dins el Fons Notarial de Mataró, unes anotacions referides a un naufragi davant de la platja de Mataró, l'any 1666.

L'advocat i historiador Antoni Martí Coll analitza i explica les circumstàncies d'aquell succés.

NOTÍCIES I COMENTARIS D'UN NAUFRAGI DAVANT MATARÓ (1666)

Per l'agost de l'any 1666, davant de la platja de Mataró, aproximadament a una distància de dues milles dins el mar, va naufragar un vaixell del patró napolità Octavio Patustio. El fet va motivar diferents acords contractuals entre aquest patró i el patró mataroní Josep Mallol que van autenticar-se pel notari Antoni Pau Simon, en documents que consten al Fons Notarial de Mataró, núm. 327, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, dates de 18 d'agost i 17 de setembre de l'any 1666.¹

Ens proposem d'analitzar l'esmentada documentació, ja que pensem que el cas pot interessar a la historiografia del Maresme, i principalment i concretament de Mataró, per diverses qüestions i motius que tot seguit considerarem.

Segons consta a la documentació, la causa del naufragi sembla ben entenedora i intel·ligible; va produir-se la nit del dia 17 d'agost de l'any 1666 «per ocasió de un gran vent y pluja ques mogué; se alborotà lo mar y en ell [...] per ocasió de dit vent y borrasca, se trobocà -o trabocà- la barca». Van sobreviure el patró i «tres o quatre mariners, y altres -es diu- se són negats». En un altre lloc llegim que a més de vent hi hagueren «trons y llamps y borrasca del mar y pluja...»

El patró va salvar-se, però li calia recuperar, si era possible, la nau i també, s'afegia, recuperar «xàrxies, arreus, mercaderies, diners...». El napolità Octavio Patustio va ser molt diligent per intentar

d'aconseguir-ho, ja que, l'endemà mateix de la nit del naufragi, no es va pas adormir, ni esperar moltes hores per solucionar el cas, i va signar a aquest efecte amb el patró mataroní Josep Mallol en presència de dos testimonis, un cirurgià i un pescador, ambdós de Mataró, l'oportú contracte a la notaria d'Antoni Pau Simon.

Avancem que, després d'ocupar-nos del contingut del conveni entre Patustio i Mallol per a intentar de recuperar el que s'havia perdut per causa del naufragi, intentarem d'aprofundir i imaginar els probables factors que motivaren el pas del vaixell pels volts de la platja mataronina.

Mallol va comprometre's a fer les diligències necessàries per treure fins a la vora del mar de la platja de Mataró «la barca del dit patró Octavio Patustio, xàrxia y arreus de aquella y demás coses se trobaran en ella [...] qualsevol que sian, axí de robas [...] diners, com mercaderies y altrás». Com a pagament a Mallol pel treball, el napolità oferia la remuneració consistent en «la mitat del valor de tot lo que dit Mallol traurà y aportarà en terra a salvament de dita barca»; tanmateix, si s'aconsegua recuperar el vaixell, s'abonaria a Mallol una tercera part del valor d'aquest i de totes les altres coses recuperades.

Després d'un mes, el 17 de setembre, va fer-se constar que no va ser possible «traurer lo buch d'aquella barca, [que es qualifica com a barca

grossa] sinó que sols ha tret y posat en terra lo arbre triquet, dos entenas de mestre y triquet, arbre de mitjana y entenas y velas de ditas entenas y entena de treu y vela, y algunas otras quinquelleries de xarxiam». Per això, el patró napolità va pagar al mataroní la meitat, no pas la tercera part, de totes les coses salvades del naufragi; però, sense fer inventari de mercaderies, diners o altres objectes recuperats -només quincalleries-, ni consignar el seu valor en el document notarial redactat, el qual només serviria perquè els dos interessats donessin la conformitat al que s'havien compromès, sense poder reclamar-se res en el futur, però no pas per resoldre altres qüestions que podien afectar a tercers.

Aquestes omissions obliguen a comentaris o consideracions que poden ajudar-nos a aclarir, potser sense un exquisit rigor històric, el misteri o el perquè de la presència de la nau aquella nit d'estiu de l'any 1666 tant a prop de la platja mataronina.

Cal preguntar-nos per què en l'acte notarial del setembre de 1666 no es descriuen ni es van especificar amb detall, el nom i qualitat de les mercaderies, ni el seu valor, ni els diners que, tanmateix, van existir i servir per lucrar-se els dos contractants?

Aquestes omissions poden suggerir-nos que l'expedició de la nau del patró napolità, abans del naufragi, viatjava cap a Mataró, que era una vila molt amant del lliure comerç, amb una platja semblant a un port franc, per estalviar-se pagar, fent trampes, les obligatòries exaccions fiscals.

En aquells anys el *Llibre del Consolat de Mar*, redactat en català, índex i testimoni de la importància que adquirí la marina catalana, era la norma que s'aplicava a Catalunya i a tots els Estats de la Mediterrània per resoldre els problemes originats per mor del transport marítim.

Sembla que, normalment, els interessats desitjarien l'aplicació de molts capítols d'aquelles *Costumbres Marítimas de Barcelona* denominació que va rebre el *Llibre del Consolat de Mar* en ser traduït al castellà. Així, per exemple, els capítols 90, 114, 252

del títol IV, que tracten de quan es mulla la roba transportada noliejada, o es perd per culpa de borrasca, o altres que consten en el títol V, títol VI o també en el títol XI, aquest referit a les avaries sofertes dins la mar, i igualment en el títol XIV, que tracta, en general, sobre el compliment dels contractes en la compravenda de mercaderies. Però, totes aquestes normes, pensades per garantir els interessos de terceres persones que podien veure's afectades pel naufragi, precisarien d'antecedents que en el cas que analitzem no es donen. Per què s'amaguen? Es volia propiciar, amagant l'existència d'aquelles mercaderies, que no s'abonés el dret d'entrada i sortida, ni el de bolla?

Resulta curiós, en canvi, que es consignés l'existència de quincalla, objectes també anomenats aleshores en les *Ordinacions* com merceria, que estaven exclosos de l'abonament d'impostos.

Una altra qüestió que caldria considerar seria per què la nau napolitana circulava de nit i tant aprop de la platja mataronina.

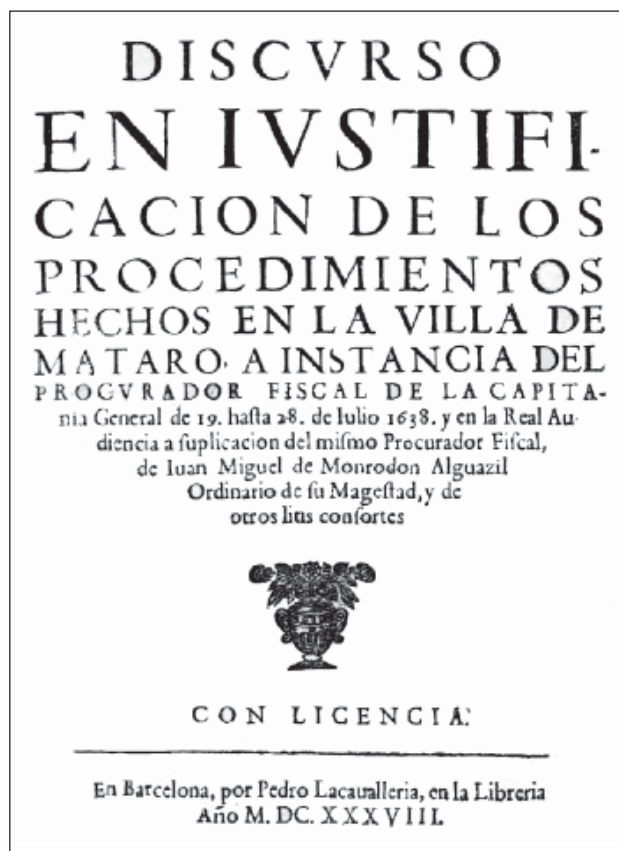

Edició de l'any 1672 reiterant els preceptes dimanats de les Corts de l'any 1599 relatius al govern, a l'organització i a l'administració de la Generalitat, especialment en matèria fiscal. Insòlitàment, tot un capítol -el número 73- fa referència a Mataró i als fraus que, ja l'any 1599, es diu que es cometien a la platja d'aquesta vila.

Això ocorria l'any 1666. Tanmateix, en una data més reculada, en els *Capítols de Cort sobre lo redrés del General de Cathalunya y casa de la Deputació* sorgits de les Corts de l'any 1599, va dedicar-se, insòlitàment, tot un capítol -el número 73- a la vila de Mataró, fet aquest ben singular i desusat. S'hi pot llegir el següent, que és prou explícit :

«Item, per quant en la taula de Mataró, de poch en sa, [...] fan gran comerç en la platja de dita Vila, y si feyan moltíssims fraus»

A tota la costa podia haver-hi defraudacions; però el capítol 73 consignat dibuixa l'evidència que Mataró era una vila on es burlaven molt sovint les normes fiscals. I encara l'any 1672 es reiterarien els preceptes de dites Corts i es faria referència, altre cop, a Mataró i als fraus que es cometien a la seva platja... Es podrien donar molts exemples de defraudacions fetes a Mataró; així, el cas de l'any 1638, conegut amb el nom de controvèrsia del contraban.²

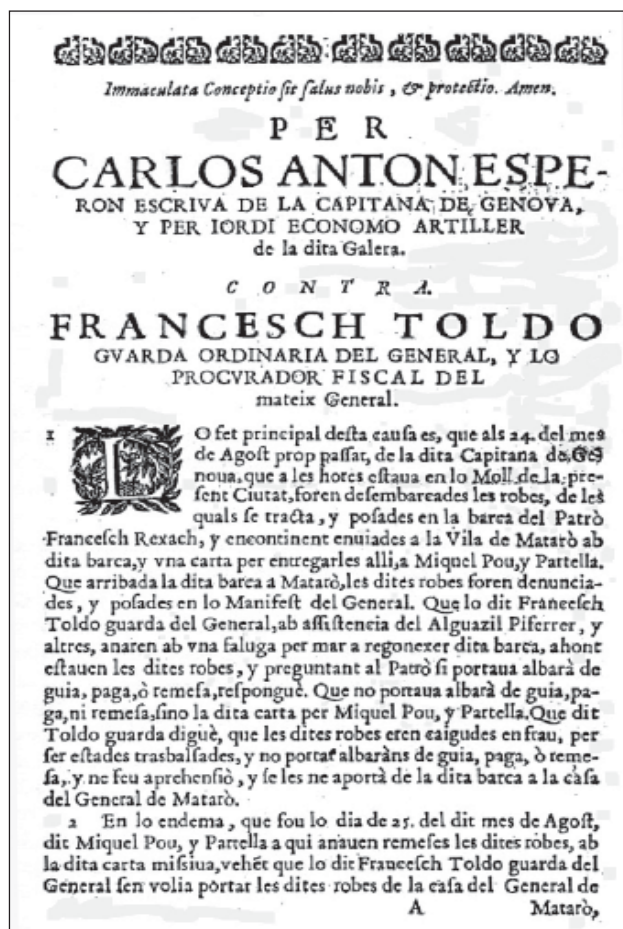

Justificació i aclariment de la pretesa recta intervenció dels delegats del virrei sobre la legalitat dels procediments instruits a instància d'aquests amb relació al contraban descobert a Mataró l'any 1638. La intervenció del virrei en una qüestió que, fins aleshores, semblava privativa de la Generalitat va provocar una enutjosa controvèrsia i l'afany posterior de voler vindicar la rectitud de les conductes d'uns i d'altres.

Com es cometien els fraus? És fàcil saber-ho analitzant les *Ordinacions*³ que es feien trianualment, a fi d'assenyalar les tarifes dels drets de bolla i d'entrada i sortida de les mercaderies del Principat. Quan es tipifiquen les accions que es prohibeixen i es castiguen, es descriuen detallades i variades maneres de perpetrar-se els fraus. D'entre dites situacions trobem, per exemple, la de «situar un vaixell a la vora de la platja perquè esdevingués un lloc de venda o de compra. El comprador -s'afegeix- havia d'espavilar per transportar les mercaderies d'amagat...». També estava prohibit «carregar o descarregar de nit, i a hora cauta, i trastejar o trasbalsar de una embarcació en altra».

Podem tornar a preguntar-nos què hi feia el vaixell napolità d'Octavio Patustio, a la nit, tant a la vora de la platja de Mataró. Potser pretenia, imitant a altres defraudadors, aprofitar-se de les facilitats que pensava trobar a Mataró, una vila aleshores molt amant de la llibertat de comerç?

Antoni Martí Coll

Litigi relatiu al contraban del mataroní Miquel Pou i Partella, comès a ple dia, descaradament, al moll de Barcelona. S'hi va utilitzar l'estratagema de fer un trasbalsament de roba francesa des d'una galera genovesa a una barca per dur-la a Mataró. Quan hom va descobrir i perseguir el frau, el mataroní va saber preparar la defensa i esquivar, amb un plet, el decomís de les mercaderies.

NOTES:

- 1.- Dades facilitades per Joaquim Aguilar i Vallès.
- 2.- ANTONI MARTÍ COLL, *Visió de Mataró a través de plets i discòrdies (segles XVII i XVIII)*, Col·legi d'Advocats de Mataró, (Mataró, 1996) pp. 67 a 99)
- 3.- *Ordinacions y Crides fetes per los molt Illustres Senyors Deputats y Oydors de Comptes del General del Principat de Catalunya y Comtats [...]* y *parer dels Magnífics Assessors, per la bona exactió dels drets del General y Bolla.*

APÈNDIX I TRANSCRIPCIÓ DELS DOCUMENTS

RELAT DEL NAUFRAGI

Die xviii, mensis augusti, anno a Nativitate Domini MDCLXVI. In villa Mataronis, diocesis Barchinone.

Sobre les coses devall scrites per y entre lo patró de barca Octavio Patustio, napolità, de una, e lo patró de barca Joseph Mallol, de la vila de Mataró, de part altra, són estats, firmats y jurats los pactes devall scrits y següents:

Primerament, per quant en la nit proppassada, per ocasió de un gran vent y pluja ques mogué se alborotà lo mar y en ell, casi devant la platja del mar de la present vila de Mataró, dos milles poch més o menos dins lo mar, per ocasió de dit vent y borrasca se trobocà la barca del dit patró Octavio Patustio y se entrà dins lo fondo del mar, hahont de present està, ab sas xàrxias y arreus y altres coses que se trobaven dins dita barca de la qual barca se són salvats lo dit patró y tres o quatre mariners y altres se són negats.

Perçò, és estat pactat y concordat entre dites parts que lo dit patró Joseph Mallol sie obligat, si y segons que lo dit patró Joseph Mallol, ab thenor del present capítol, se obliga y promet al dit patró Octavio Patustio que ell, ab sa barca, y ab altrás si li aparexerà y seran menester, farà les diligències que li seran possibles en trauer, suspendrer y aportar fins a la vora del mar en la platja de dita vila de Mataró la dita barca del dit patró Octavio Patustio, xàrxia y arreus de aquella y demés coses se trobaran en ella, y en cas que ell no porà suspendrer ni trauer en terra dita barca sinó que traurà y aportarà en terra algunas cosas de les que són en dita barca, qualsevol que sian, axí de robas, xàrxias, velas, diners, com mercaderias y altrás, dit patró Patustio hage de donar al dit patró Joseph Mallol la mitat del valor de tot lo que dit Mallol traurà y aportarà en terra a salvament de dita barca, en continent ab diner comptant avaluat primer per dos experts tot lo que aportar haurà dit Mallol, y en cas que dit patró Patustio no li pagara a dit

Mallol encontinent la mitat del valor de dites coses, dit Mallol se puegue retenir aquelles fins sia pagat en la dita mitat del valor de aquelles; si emperò dit patró Mallol aportara en terra a la vora del mar en dita platja de Mataró la dita barca y cosas seran en ella, en tal cas lo dit patró Patustio hage de donar a dit Mallol encontinent, ab diner comptant, la terça part del valor del buch de dita barca perduda y de tot lo ques trobarà en ella, axí de xàrxias, arreus, mercaderias, diners, com de altrás qualsevol cosas, avaluantlo tot per dos experts y no pagantli encontinent lo terç del dit valor, en tal cas dit Mallol se puegue retenir la dita barca y tot lo que se haurà trobat en ella fins sia íntegrament pagat en lo dit terç de dit valor, y axí ho firman y juran llargament les dites parts.

Et ideo nos dicte partes laudantes.

Fiat cum promissione vicessi &c. denaria de complendo pacta predicta cum salario procuratoris jury matriculam 5 ll. xx s. 10 d. scriptura terty obligatione personarum et bonorum into et alys clausulis solitis juxta stylum notarium infrascripti.

Testes sunt honorabilis Nicolaus Fornes, chirurgus, et Petrus Mas, piscator, ambo dicte villae Mataronis.

(Arxiu de la Corona d'Aragó, Fons Notarial de Mataró, 327, Antoni Pau Simon, 18 d'agost de 1666)

L'INTENT DE RESCAT

Die xvii, mensis septembris, anno a Nativitate Domini MDCLXVI. In villa Mataronis, diocesis Barchinone.

Lo patró Octavio Patustio, natural del regne de Nàpols, per quant ab acte rebut en poder del notari devall scrit als divuyt del ~~sete~~ mes de agost pròxim passat, entre dit patró Octavio Patustio de una, e lo patró Joseph Mallol de la present vila de Mataró, de part altra, fonch concordat y pactat que lo dit patró Joseph Mallol ab sa barca y sos mariners faria las diligèntias possibles en traure del fondo del mar la barca grossa del dit patró Octavio Patustio que, a dos milles dins lo mar, devant la platja del mar de la present vila, per causa de un gran vent, trons y llamps y borrasca del mar y pluja, la nit antes del dia de deset de dit mes de agost proppassat se havia perdut, y estava dins lo fondo del mar, y que en cas dit patró Mallol tragués dita barca en terra, dit patró Patustio donaria al dit patró Mallol per sos treballs la terça part del valor de dita barca, xàrxia y de tot lo demás que en ella se trobara, y en cas no la pogués traure en terra y ne tragués y aportés a salvament algunas cosas de dita barca, qualsevols que fossen, en tal cas li donaria la mitat del valor de tot lo que de dita barca trauria y aportaria en terra conforme ditas y altrás cosas en dit acte estan més llargament contengudes, e com après dit patró Joseph Mallol, ab dita sa barca, hage fetas las diligèntias

possibles en traure dita barca y no és estat possible traure lo buch de aquella, sinó que sols ha tret y posat en terra lo arbre triquet, dos entenas de mestre y triquet, arbre de mitjana y entenas y velas de ditas entenas, y entena de treu y vela y algunas altrás quinquellerias de xarxiam.

Perçò confessa dit patró Octavio Patustio que de dites coses per dit patró Mallol tretas y aportades de dita barca en terra a salvament, té rebut del dit patró Mallol la mitat de lo valor de la mitat de aquellas, y lo dit patró Mallol també confessa al dit patró Octavio Patustio que de las matexas cosas sobredites salvades de dita barca, ne té rebut la altra mitat o valor de aquella, axí y en tal manera que dit patró Octavio Patustio y patró Joseph Mallol estan satisfets lo hu del altre sobre dites coses, segons lo pactat en dit acte, y axí de conformitat los dos cancellan y annullan aquell y tot lo contengut en aquell, axí que aquell no puegue aprofitar ni danyar a ninguna de les dites parts llargament.

Testes sunt Jacobus Feliu et Bernadus Boix, carreterys, dicte ville Mataronis.

(Arxiu de la Corona d'Aragó, Fons Notarial de Mataró, 327, Antoni Pau Simon, 17 de setembre de 1666)